

تجلی وحدت امت اسلامی و ارزش‌های انسانی در مراسم حج

حج، تجلی‌کننده و تکرار همه صحنه‌های عشق در زندگی انسان و جامعه جهانی است، بنا براین هنگام انجام این فریضه، جایی برای اختلاف، درگیری و یا استدلال‌های بیهوده نیست.

سعید شهاب نویسنده، بحرینی در یادداشتی که در روزنامه فرامنطقه‌ای القدس العربی منتشر شد؛ نوشت: عبادت‌های اسلامی از مسائل مربوط به زندگی انسان‌ها جدا نیست، بلکه تکمیل‌کننده آن است؛ البته به شرط آن که اهداف شریعت و معانی عبادت درک شود. به عنوان مثال نماز و روزه دارای ابعادی مرتبط به زندگی هستند و فقط منحصر به یک ارتباط روحی بین انسان و خداوند نیستند. فریضه حج نیز به همین ترتیب دارای ابعادی فراتر از جنبه عبادی آن است.

حج، سفر مقدسی است که فرد در صورت داشتن ایمان به پیام‌های الهی پای در آن مسیر می‌گذارد و به همراه گروهی از افراد مؤمن به سوی خانه خدا رهسپار می‌شود تا مراسمی مشخص را به جا بیاورد که اهدافی عالی را دنبال می‌کند و فقط برای کسانی که در آن تأمل می‌کنند، قابل درک است. در همین راستا دکتر علی شریعتی، اندیشمند ایرانی در کتاب خود "حج"، به تشریح مناسک حج و ارتباط آنها با

انسان و نقش او و مسئولیت‌هایش به‌عنوان جانشین خداوند در زمین پرداخته است.

با توجه به ضرورت تمرکز بر انجام مناسک حج طبق تعالیم اسلامی که اکثر مسلمانان درخصوص آنها توافق نظر دارند و همچنین با توجه به این که این مسئله شرط پذیرش حج از جانب خداوند است، درک اهمیت این مناسک و تأثیر آنها در تکامل زندگی فرد مسلمان از نظر عبادی و اجتماعی، بسیار ضروری است. بنابراین هرسال و در زمان مشخص حرکت به سوی اماکن مقدس، بیانگر وحدت امت اسلامی است و اعتبار ویژه‌ای را به امت در برابر چشم جهان‌نیان می‌دهد.

حج مسلمانان را در کانون توجه جهان قرار داده است

محنه‌های طواف حجاج دور کعبه، سعی بین صفا و مروه، بالارفتن از کوه عرفات و یا رفتن به مزدلفه در کشورهای مختلف دنیا دیده نمی‌شود؛ به همین دلیل است که حج مسلمانان را در کانون توجه جهان قرار داده است. این مراسم همچنین نمایانگر وحدت عملی بین مسلمانانی است که رفتاری متمایز در موسم حج دارند که در آن هیچ حرف بیهوده، سوءرفتار و یا حتی جدال و ریاکاری وجود ندارد. مراسم حج همچنین نمایانگر اهتمام دین اسلام به حفظ امنیت و صلح و حتی حفظ محیط زیست و دیگر مخلوقات است، چرا که حجاج در روزهای حرام حتی از کشتن یک پشه منع شده‌اند. آیا این مسئله درسی برای علاقه‌مندان به امور محیط زیست و حفظ گونه‌های حیاتی نیست؟

حرکت به سوی اماکن مقدس در مکه مکرمه در چنین روزهایی انجام می‌شود، به‌صورتی که تعداد حجاج معمولاً از 2 میلیون نفر فراتر می‌رود، انسان‌هایی که از کشورهای مختلف برای حضور در این جمع بار سفر بسته‌اند، تا به فرمان الهی برای انجام حج که آشکارا در قرآن کریم به آن اشاره شده، عمل کنند. پس حجاج در پاسخ به این فرمان می‌گویند: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ. از نظر اکثر کسانی که برای این مراسم می‌آیند، حج سفری ابدی است که بر ایمان، اندیشه و شاید رفتارشان تأثیرگذار خواهد بود. به‌همین دلیل دین خداوند بر آن تأکید کرده است، مناسکی که دین با آن کامل می‌شود.

خداوند حج را بر هر مسلمانی که از نظر مادی و جسمی توان آن را داشته باشد، واجب کرده است. درحالی که روش عبادت در ادیان دیگر تغییر کرده، مراسم حج از همان زمان که حضرت ابراهیم خلیل بعد از بنای کعبه آن را برپا داشت، ثابت باقی مانده است: «وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ، رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ». به همین دلیل است که این عبادت "حج ابراهیمی" نام گرفته و این پیامبر مرجعی برای ادیان آسمانی شده است.

لزوم مطالعه در خصوص زندگی و شخصیت حضرت ابراهیم

با وجود آنچه که از حضرت ابراهیم می‌دانیم، زندگی و شخصیت او باید به صورت گسترده مورد مطالعه قرار بگیرد، زیرا جایگاه وی در تاریخ بشریت پایه‌گذار دینداری بوده است و موهبت او تا نسل‌های پیاپی و حتی تا ظهور اسلام ادامه یافت به صورتی که مؤمنان و پیروان مختلف موسی و عیسی (ع) نیز به عنوان پیرو دین ابراهیم توصیف می‌شوند.

این مسئله به ایمان کامل پیوند خورده است: «إني وجهت وجهي للذي فطر السماوات والأرض حنيفا و ما أنا من المشركين». با وجود آنکه یاد ابراهیم(ع) فقط در موسم حج انجام می‌شود، نقش وی در پایه‌گذاری اندیشه دینی بسیار بزرگ بود و همچنان مسلمانان و پژوهشگران تاریخ ادیان از وی یاد می‌کنند. همانطور که خداوند قدرت منطق و استدلال را به او بخشید: «وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتِينَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ».

مسئله قابل توجه، گسترش دایره توجه‌ها به حضرت ابراهیم حتی در زمینه سیاست جهانی است. در طول تاریخ تلاش‌هایی گسترده برای سوء استفاده از پیامبران برای اهداف سیاسی، فارغ از گرایش‌ها و مسائل دینی و عبادی وجود داشته است؛ که از جمله آنها حضرت موسی و حضرت مسیح (ع) هستند. نام حضرت ابراهیم طی سال‌های اخیر از زبان سران کشورهای دنیا به گوش رسیده است، البته نه به خاطر علاقه و یا احترام به وی و یا تمایل برای احیای آموزه‌های او؛ بلکه هدف آنها تحقق اهداف سیاسی گسترده بوده است.

می‌توان آنچه را که درخصوص "دین ابراهیمی" گفته می‌شود، به عنوان یکی از ارکان اصلی پروژه‌های سیاسی به منظور تحریف و گمراه کردن مردم و سوء استفاده دانست. مؤمنان برای همه پیامبران خداوند ارزش و احترام بسیاری قائلند و آنها را دوست دارند، به ویژه حضرت ابراهیم(ع) که مسلمانان برای مراسم حج به جایی می‌روند که او بنا کرد. آنها به مقام ابراهیم می‌روند که سنگی است که وی هنگام بنای کعبه به همراه فرزندش اسماعیل از آن استفاده کرد. ما در برابر یک روایت تاریخی ثابت قرار داریم که طی قرن‌ها مرزهای تاریخی را درنور دیده و اکنون در بالاترین جایگاه‌های سیاسی تاریخی جای گرفته است؛ اما سخن گفتن رهبران جهان درباره دین ابراهیمی به چه معنا است؟

این دعوت پس از آن صورت گرفت که سران غرب از بیداری و آگاهی مسلمانان در جریان حملات رژیم اشغالگر به غزه و دیگر مناطق فلسطینی آگاه شدند. مشخص شد که این مسئله تأکیدی بر تغییر موازنه قدرت در منطقه به ضرر رژیم اشغالگر و قدرت‌های سلطه جو است. بنابراین از هرکسی که شعار دین ابراهیمی

سر می‌دهد، این انتظار وجود دارد که موضعی واضح در خصوص تجاوز مستمر به شهر الخلیل در عمق سرزمین فلسطین اتخاذ کند. شهر الخلیل اهمیتی دینی برای ادیان ابراهیمی دارد، زیرا در این شهر مسجد ابراهیمی وجود دارد که مقام حضرت ابراهیم، اسحاق و یعقوب و همسرانشان در آنجا است. در هفتم جولای 2017 سازمان یونسکو بخش قدیمی شهر الخلیل و مسجد ابراهیمی را در فهرست میراث جهانی در معرض خطر قرار داد. بنابراین چگونه می‌توان یاد او را زنده کرد و دینش را که پایه و اساس ادیان آسمانی اصلی است ترویج کرد، درحالیکه شهری که به او مربوط بوده و به نام او نام‌گذاری شده، بی‌احترامی کرد و آن را مقدس نشمرد؟

نادیده گرفتن ارزش‌های تاریخی، عقیدتی و ایدئولوژیکی مربوط به حج، مانع از توجه و تفکر و استقبال شایسته و واقعی از این فریضه می‌شود. عبادت‌های اسلامی به واقعیت زندگی انسان مرتبط بوده و از آنها جدا نیستند. حج از نظر یکی از فقها، تجلی‌کننده و تکرار همه صحنه‌های عشق در زندگی انسان و جامعه جهانی است؛ بنابراین هنگام انجام این فریضه، جایی برای اختلاف، درگیری و یا استدلال‌های بیهوده نیست، زیرا اینگونه اقدامات با اصل "وحدت امت" تناقض دارد؛ اصلی که باید در جریان حج عملی شود چرا که مجادله و گناه در حج جایی ندارد. انجام این فریضه الهی نیازمند آن است که فرد مؤمن به مکه سفر کند تا به جمع دیگر حجاج که از بسیاری از کشورهای دیگر آمده‌اند، ملحق شوند، تا بیشتر به خداوند نزدیک گردد.

هدف از حج، اظهار تمایل برای دیدن صاحب خانه است

حج، فقط کارها و اعمال و گفتن عباراتی نیست که حجاج انجام می‌دهند و نمی‌توان آن را یک سفر تفریحی برای دیدن چند سنگ و یا خانه خدا دانست؛ بلکه هدف از این سفر، اظهار تمایل برای دیدن صاحب خانه است، بنابراین همه کارها و اعمال همگی اظهار تمایل برای این دیدار است. البته این یک ملاقات مادی نیست، بلکه یک آمیختگی روحی است که زائر خودش را به خداوند نزدیک کند. این درس‌ها و حکمت‌ها همگی برای کسانی فراهم است که بتوانند از عقلی که خداوند به آنها داده استفاده کنند.

همانطور که یکی از علما گفته است: مناسک حج، همان مناسک زندگی است و امت اسلامی از همه قومیت‌ها باید ابراهیمی شوند تا بتوانند به امت محمدی (ص) ملحق شده و یک امت واحد گردند. برخی عبادت‌ها باعث تمایل شدید بعضی مؤمنان شده و باعث می‌شود که همواره به دنبال انجام آنها باشند، به صورتی که بعضی به شدت به حج علاقه‌مند می‌شوند به همین دلیل اصرار دارند که به صورت منظم به حج بروند، چه در موسم حج و یا در زمان‌های دیگر برای انجام عمره. طی سال‌های اخیر اقداماتی برای تجاری کردن مراسم حج صورت گرفته، به صورتی که هزینه‌های آن به صورت بی‌سابقه‌ای افزایش یافته

است. البته برخلاف گذشته فضای حج طی سال‌های اخیر بدون تنش بوده‌است؛ و امید است که تلاش‌ها برای ترویج ارزشهای محبت و همزیستی و برادری بیشتر شود تا اهداف حج محقق گردند.

سعید الشهابی - نویسنده بحرینی